

LELKIPÁSZTOR

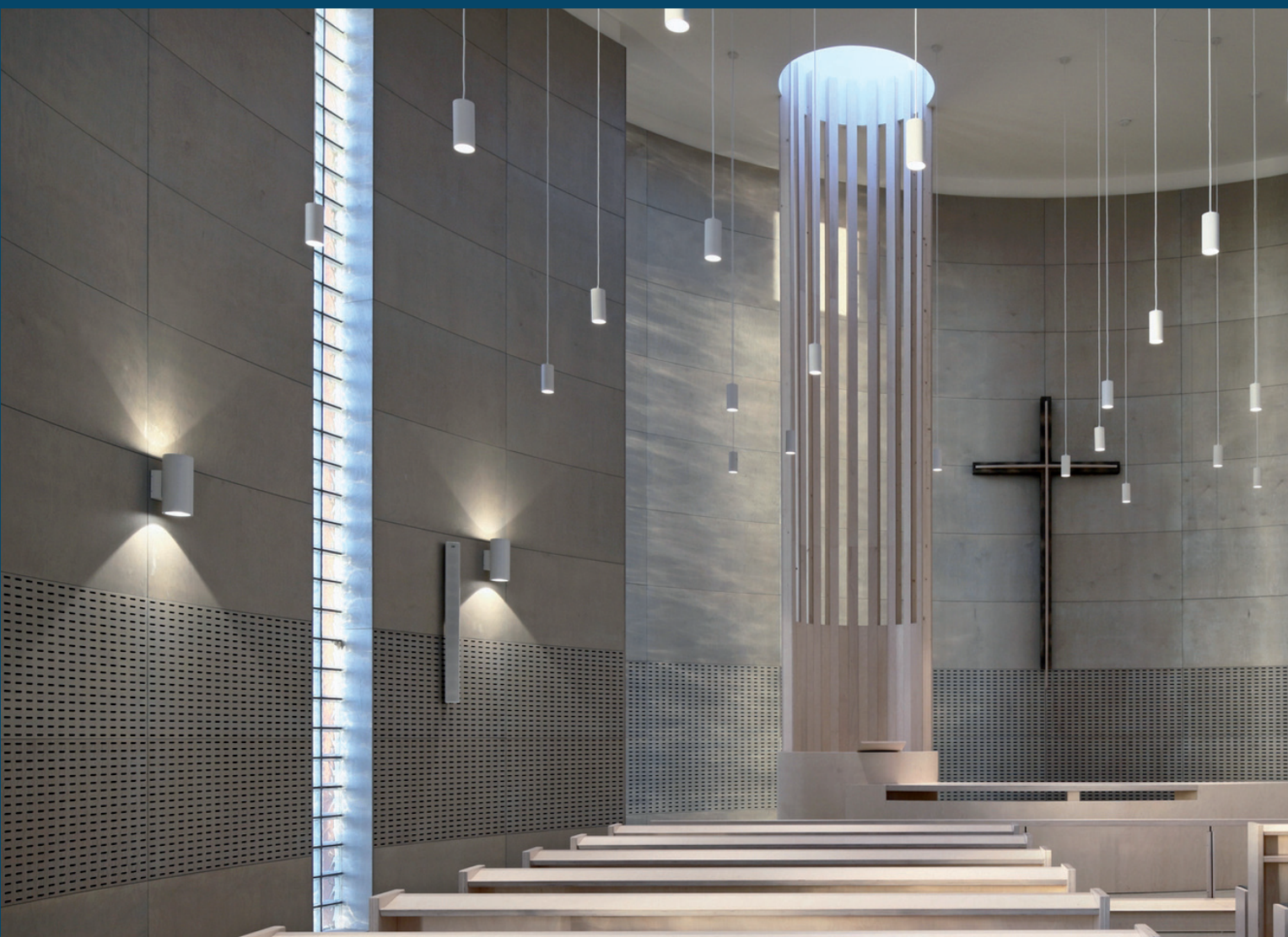
EVANGÉLIKUS TEOLÓGIAI SZAKFOLYÓIRAT

Horváth Orsolya \ Hármass valóság szerkezet Luthernél. A lelkészek
szolgálatba állítása (1523) című irat alapján

Csermely Péter \ Az evangélikus szerzetesi közösségek. A tanítványi lét
megélésének lehetséges formái az evangélikus egyházban

Blázy Árpád \ Újra az Eucharisztia kezdeteiről – különös tekintettel Jusztinoszra. I. rész

Erdélyi Csaba \ Kereszténység a börtönviszonyok között. Pasztorációs lehetőségek
a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben

Az evangélikus szerzetesi közösségek

A tanítványi lét megélésének lehetséges formái az evangélikus egyházban*

■ CSERMELY PÉTER

Evangélikus szerzetesi közösségek? Néhány olvasó bizonyára felkapja a fejét a cím olvastán, hiszen emlékszik arra, hogy Luther Márton munkásságának és a reformációnak egyik fontos következménye volt a „rendek” megszüntetése: így a papi rendé és a szerzetesrendeké is. Amikor 2019-ben az evangélikus szerzetesi közösségekről írt szakdolgozatom (CSERMELY 2022) leendő témájával először találkoztam, noha emlékeztem arra, hogy nagynéném, a pécsi Csermely Ilona diakoniszsa életmódot folytató ember volt, magam is úgy gondoltam, hogy evangélikus szerzetesi közösségek – úgy általában – nincsenek. Munkám egyik legfontosabb tanulsága az volt, hogy legalább negyvenhat evangélikus szerzetesi közösség (mind a reformáció előttről „ránk maradt”, mind pedig újonnan alapított formában) a világ számos országában ma is létezik.

Luther, az evangélikus hitvallási iratok és a szerzetesi életmód

Luther Márton már *A német nemzet keresztyén nemességéhez* című, 1520-as munkájában megemlíti, hogy a papok és a szerzetesek örökös nőtlenységére vonatkozó szabályok helytelenek (LVM 2: 198. o.).

Philipp Melanchthon 1521-es *Loci communes* című könyvében amellet érvel, hogy a Szentírás a szerzetesi fogadalmat sem nem parancsolja, sem nem ajánlja (sőt, mivel a Szentírás a Szentlélek szabadságát mutatja be, mindenfajta fogadalom ellen van). Érvel amellet is Jézus szavaival (Mt 19,12), hogy a szüzesség csak keveseknek ajánlott, valamint hogy a szegénység és az engedelmisség minden keresztyén emberre egyformán kötelező. Bemutatja, hogy a koldulás nem következik a szegénységre való biblikus utalásokból, hiszen azok számos helyen a munkával megszerzett vagyonnak a szegények javára való felajánlását kéri (MELANCHTHON 2014, 73–75. o.). Melanchthon ugyanakkor a kérdés ennél részletesebb megbeszélésébe és egyértelmű állásfoglalásba nem bocsátkozik.

Luther 1521-es *Tételek a fogadalmakról* (*De votis monasticis iudicium*) című művében foglalkozik részletesen a szerzetesi fogadalmakkal (LM 3: 1–25. o.). Gondolatmenete a hitből indul ki (1–12.), amelyet az érdemszerzésért végzett

jócselekedetek elítélése és a Lélek által indított jó cselekedetek leírása követ (13–28.). A szerzetesi fogadalmat a törvény részének tekinti, amely tehát hit nélkül (ugyanúgy, mint a jócselekedetek) érvénytelen (29–47.). Luther tényként állapítja meg, hogy a szerzetesek képzelt hitből tették le a fogadalmukat, emiatt faképnél kell hagyniuk azt (48–53.). Nagyon fontos az 54. tétel: „Vagy, ha valaki éppen akarja, vagy tudja, hát tartsa meg fogadalmát és rendjét, és csupán az istentelenségről tegyen le.” Kiemelendő az 58. tétel is: „A fogadalmat és a szerzetesi állapotot pedig ismét megújíthatni a kegyesség új hiedelmével.” Luther részletezi a korábban elkövetett hibákat a kényszerfogadalmakkal (59–70.). A 71. tételben ismét leszögezi, hogy „[e]zzel azonban nem akarunk minden szerzetesi fogadalmat és életet kárhozatni”. A 78–80. tételben idézi Clairvaux-i Szent Bernátot mint „istenes életet élő fogadalmast”. Kiemeli, hogy a szentség csak a lelki élet, és nem a fogadalom következménye (81–86.). A törvény és a hit kettősségének a hit nélkül letett, így kárhozatra juttató és a hittel letett, helyes fogadalom közötti megkülönböztetésre használt fogalma végigvonul a többi tételen is. Leszögezi, hogy az ő korában a kolostorokban a hitről és a helyes életről semmit sem tanítanak (104–105.), így az engedelmisség önmagában nem ér semmit (127.).

* * *

Exkurzus

Luther Márton szerzetesi fogadalmakról írott könyvének összehasonlítása Ávilai Szent Teréz A belső várkastély című könyvével

Ávilai Szent Teréz a „belső várkastély” harmadik lakásában ír azokról, akik a mindennapi cselekedeteik szintjén látszólag ugyan szent életet folytatnak, ámde nagyon messze vannak még attól, hogy Jézusnak átadják az életüket. Ebből a részből idézek néhány fontos mondatot.

„Úgy hisszük mi, akik szerzetesi ruhát viselünk, és a magunk akaratából öltöttük fel azt, és elhagytuk Őrte a világ minden dolgát és mindent, amit birtokoltunk (még ha csak Szent Péter hálója lett volna is az, mert úgy látja Ő, hogy sokat ad, aki mindenét odaadja), mi már mindent megtettünk. Nagyon jó elhatározás ez, ha valaki kitart benne, és még csak vágyaiban sem tér vissza az első lakás csúszómászói közé, mert nem kétséges, hogy ha kitart ebben a lemeztelenített-

* Jelen tanulmány a 2022 júliusában evangélikus lelkésszé ordinált szerző Evangélikus Hittudományi Egyetemen megvédett szakdolgozatának (CSERMELY 2022) rövidített formája.

ségben és mindennek elhagyásában, akkor eléri azt, amire törekszik. De csak azzal a feltétellel – és lássátok, hogy figyelmeztetek rá benneteket –, ha haszontalan szolgálókat tartja magát, ahogyan Szent Pál vagy Krisztus mondta, és ha úgy hiszi, nem kötelezte rá a mi Urunkat, hogy ilyen kegyelmeket adjon neki, hanem inkább, minthogy többet kapott, többel tartozik.” (ÁVILAI SZENT TERÉZ 2011; 104–105. o.)

Úgy gondolom, hogy igen hasonló gyökerekről indul ki a két gondolatmenet. 1. Csak az a szerzetesi fogadalom valódi fogadalom, amely teljesen önkéntes volt. 2. Ávilai Szent Teréz ebben a fejezetben részletesen kifejti, hogy nagyon megszűnt van még Jézustól (a várkastély hetedik, legbenső lakásától) az, aki az életét az életmód szintjén adta még csak át neki. Nagy képmutatással válik egy ilyen élet akkor, ha nem párosul a legtejsőbb alázattal. A Jézushoz vezető útnak csak a további részeiben (majd csak a negyedik lakástól indulóan) kerül a lélek közvetlen kapcsolatba Istennel. A két gondolatmenet gyökere azonos: a szentség csak a lelki élet, és nem a fogadalom következménye.

* * *

Luther Márton 1523. április 10-én írta meg *Az apácák kolostorból való kilépéséről* című művét (LM 3: 411–424. o.), minek utána a helyi plébános segítségével 1523. április 4–5-én kilenc (szülei döntése alapján, akarata ellenére kolostorba került) apácát megszoctetett a nimscheni zárdából, akiket később mind kiházásított. Az írásban Luther hangsúlyozza, hogy az apácák együttesen tisztességüket és becsületüket megőrizve hagyták el a zárdát, és korábban is többször kérték azt, hogy ezt megtehessek, de a szüleik nem engedték. Leírja, hogy a zárdában igen ritkán volt igehirdetés, valamint idézi 2Kor 9,17-et a jókedvű adakozóról, ami ezen apácák esetén nyilvánvalóan nem teljesült. Itt sem ítéli el általánosan az apácáság intézményét, hiszen a Szentlélek adhat mindehhez jókedvet, de úgy gondolja, hogy korának ezer apácájából egynél teljesülhet ez. Luther 1Kor 7,7 alapján azzal érvel, hogy a szűzi életmód Isten adománya, amire emberi fogadalmat tenni nem lehet. Saul példáját hozza 1Sám 14,24–44-ből, ahol Saul is letett fogadalmáról a nép kérésére, amikor betartásával fiát, Jonatánt kellett volna megölnie. Istenkísértésnek tartja, ha ilyen kényszeredett fogadalom betartására imádsággal kéri Istent. Azzal érvel, hogy az egyik isteni eredetű helyzetből a kilépéssel egy másikba, a házasságba léphet át az apáca.

Az *Ágostai hitvallás* XXVII. pontja mindezt történeti kontextusba helyezi azzal, hogy Augustinus idején még szabad társulások voltak, az örökfogadalmat később vezették be, és sokszor döntésképtelen kiskorúakat adtak be kolostorokba (KK 2: 53–54. o.). Visszatérő módon kárhoztatja a fogadalmak érdemszerző erejére való hivatkozást. Példaként hozza fel az egyházi törvények ellentmondásosságát, amelyek tizenöt vagy tizenhét éves kor előtt tiltják a fogadalmakat, valamint azt, hogy a pápa nem ritkán adott e fogadalmak alól felmentést.

Érdekes a 39. pont fogalmazása: „...ezek a szokásos fogadalmak [...] érvénytelenek” (uo. 57. o., kiemelés tőlem; ugyanakkor a fejezetet lezáró mondat már megkülönböztető jelző nélkül mondja ki, hogy az érdemszerzésre való hivatkozás a fogadalmakat általánosan érvénytelenné teszi). Figyelemre méltó a 48. pont indirekt említése is: „...ezzel a csodálatos angyali kegyességgel, a szegénység, alázatosság és szűzesség színlelésével kápráztatják el az emberek szemét.” (Uo. 58. o.)

Az *Apológiának* a szerzetesi fogadalmakkal foglalkozó XXVII. fejezete a visszaéléseket részletezi, amelyek egyik legfontosabbika a szerzetesi életmódot érdemszerzőként, az örök életre való „direkt” belépőként való kezelése. Összefoglalásként a „fogadalomszerű” képmutatást ítéli el, és nem a valóban szent életformát (amelyhez azonban nem a fogadalom, hanem Krisztus ereje segíti hozzá az embert; KK 3: 304–325. o.).

Az 1538-ban megírt *Schmalkaldeni cikkek* III. 14. pontja (KK 4: 72. o.) foglalkozik a szerzetesi fogadalmakkal. A kolostori életre való fogadalmakat azonosítja a magát „jobb életűnek” hívó kereszténnyel, aki jó cselekedetekkel akar másokat a mennybe segíteni, és így elvetendőnek tekinti. Azt a vélekedést idézi, amely szerint a szerzetesi fogadalom egyenértékű a keresztséggel, amely ellen határozottan fellép.

Összefoglalva a fentieket: Igen tanulságos volt a számomra megfigyelni azt az arányeltolódást, amely 1521 és 1530 között a lutheri és melanchthoni álláspontban végbement. 1521-ben még az érvelésnek legalább az egytizede a fogadalmak érvényességét mondta ki – például hozva Clairvaux-i Szent Bernátot. 1530-ra mindez az *Ágostai hitvallás* XXVII. 39. és 48. pontja indirekt említéseibe szorult. Ez – úgy érzem – az elmergesedő vitaszituáció terméke is, amely a kezdeti viszonylagos kiegyensúlyozottság helyett fokozatosan egyre inkább a vitajelleget domborította ki. Más konkrét helyzetre vonatkozóan, de ugyanerre a „kényszerpolarizációra” utal a későbbi *Egyesség irat* X. 6. pontja is: „Hisszük, tanítjuk és valljuk, hogy üldözés idején, amikor hitünk világos megvallását követelik tőlünk, ellenségeink előtt ezekben a közömbös dolgokban sem szabad meghátrálni...” (KK 5: 80. o.). Fontos hangsúlyozni, hogy a valóban szent életformát Luther és Melanchthon művei, valamint a hitvallási irataink (értelemszerűen) sehol sem ítélik el.

Evangélikus szerzetesi közösségek

A szerzetesi közösségek igen sajátos helyet foglalnak el az evangélikus egyház életében. A lutheri és a hitvallási iratokban megfogalmazott ellenérzéseknek köszönhetően nagyon kevés esetben váltak az evangélikus „fősodor” részévé (e kevés kivételek egyikének tartom a magyar diakonisszazomozalmat, amelyről a szakdolgozatomban írtam részletesebben, lásd CSERMELY 2022). Ugyanakkor az evangélikus hitéletet a kezdet kezdetétől fogva végigkísérik az újra és újra megalapított, viszonylag kis létszámú, de méretükhöz képest újra és újra nagy hatást kifejtő szerzetesi közösségek.

A világban létező evangélikus szerzetesi közösségekről összefoglaló munkára nem bukkantam. Az interneten fellelhető információk értékelése két okból is nehéz: 1. Kellően részletes iratok és személyes beszámolók híján sokszor nehéz megállapítani azt, hogy egy adott szerzetesi közösségnek milyen szoros a kapcsolata az evangélikus egyházzal, illetve annak alapvető hitelveivel. Így nagyon sok olyan, magát „evangélikusnak” leíró szerzetesi közösség létezhet, amely egy szigorúbb szűrő mércéjén már „fennakadna”, és nem lenne evangélikus. 2. Igen nehéz ellenőrizni egy adott honlapon leírtak hitelességét.

Németországban (legalább) tizenhat olyan evangélikus kolostor működik folyamatosan ma is, amelyet az evangélikus egyház a reformációban örökölt. Ezeknek a kolostoroknak a megtartását nagyrészt (négy kolostor, Amelungsborn, Börstel, Dambeck és Loccum kolostora kivételével) a IV. György hannoveri régens herceg által 1818-ban alapított Klosterkammer Hannover tette lehetővé. A szervezet eredete az 1500-as évekre nyúlik vissza. A szervezet 1818-as alapítása óta kezeli és tartja fenn a hannoveri tartomány kolostorait.¹

Amelungsborn első lutheránus apátja Andreas Steinhauer volt (1555–1588). A Clairvaux-i Szent Bernát ciszterci lelkiségét követő apátság közössége tíz körüli szerzetesből és kb. harminc-negyven oblatús támogatóból áll. A börsteli ciszterci apátságot 1246-ban alapították. Egészen a harmincéves háború végéig praktikus katolikus maradt. A vesztfáliai béke után, 1650-ben született az a máig fenntartott kompromisszum, hogy nyolc apáca evangélikus és kettő katolikus vallású. Ezzel a kolostor egyedülállóan ökumenikus hagyományt őriz. Ma már a közösségnek nem minden tagja él a kolostor területén. A loccumi apátság ciszterci kolostora is a 16. században lett lutheránus. 1700-tól az apát házaseMBER is lehet. A szerzetesi közösség négy-nyolc tagú. Hannover evangélikus püspöke és az apátság által működtetett szeminárium igazgatója az apátság *ex officio* tagjai. Az isenhageni apátságot 1243-ban alapították ciszterci regulával, a reformáció során lutheránus lett. Az apátságba egyedülálló, illetve elvált nők vagy özvegyasszonyok kérhetik a felvételüket (általában hatvanhárom-hatvanöt éves kor felett, azaz aktív éveik után). Felvételüket követően az apátnő vezetésével az apátság mindennapos életét szolgálják. Mariensee apátságát 1214-ben alapították a ciszterci rend szabályai szerint. Az apátság 1543-tól lett evangélikus. Jelenleg hét tagja van. Medingen apátságát 1228-ban alapították. A 16. században az apátság apácai a Lüneburg hercegének felosztató szándékaival szemben vívott elveseredett harcban őrizték meg kolostorukat. A kolostor 1781-ben leégett, 1788-ra újjáépítették. Ma is népes kolostori közössége van. A wienhauseni női apátságot 1230 tájékán alapították. A ciszterci rendi szabályokat követő közösségnek jelenleg egy apátnő vezetése alatt tizenhárom tagja van.

¹ Az internetes forrásokat a szerző szakdolgozata (CSERMELY 2022) tartalmazza.

A dambecki Benedek-rendi apátságot 1224-ben alapították. 1607-től iskolává alakult. 1992-ben a József-testvérszövetség (Joseph-Bruderschaft) nevű evangélikus Benedek-rendi közösség újjáalapította a kolostort. Az ebstorfi Benedek-rendi női apátságot 1160-ban alapították, 1565-ben lett végképp lutheránus. Ma is lakott: fogadalmas nővérek élnek benne egy apátnő vezetése alatt. A lünei női apátság 1172-es alapításra tekinthet vissza. A 13. századtól követi a Benedek-rendi szabályokat. Az apácák itt is hősiiesen védtek a kolostorukat Lüneburg hercegével szemben. A kolostor megőrződött, és 1562-ben evangélikus lett. Jelenleg zömükben idősebb, egyedülálló nők, illetve elvált vagy özvegyasszonyok alkotják a kolostor közösségét. Walsrode női apátságát 986 előtt alapították. A Benedek-rendi regulát követő közösség a braunschweigi herceg ellen vívott negyvenévi harcban őrizte meg kolostorát. A kolostor 1570-ben lett evangélikus. 1720-ban újjáépítették. Közössége iskolákat és kórházat alapított. A többi kolostorhoz hasonlóan egyedülálló nőket, illetve elvált vagy özvegyasszonyokat várnak a soraikba ma is.

Ágoston-rendi regulát követett a barsinghauseni apáca kolostor, amelyet 1193-ban alapítottak, és 1229-ig férfi ága is volt. 1543-tól lett evangélikus a közösség, amely jelenleg az 1954-ben Magdeburgban alapított wolmirstedti diakonisszatestvériség része. A marienwerderi apátságot 1196-ban alapították, 1216-tól követi az Ágoston-rendi regulát. 1542-ben lett evangélikus. Jelenleg idősebb apácák otthona. Az obernkircheni apátságot a 800-as évek elején alapították az Ágoston-rendi hagyományok szerint, így a legrégebbi német kolostorok egyike. (A legendák szerint 936-ban magyar kalandozó támadás is érte...) 1565-ben lett evangélikus. Jelenleg tíz tagja van, akik az apátnő vezetésével segítik a kolostor mindennapi munkáját. A wennigseni apátságot 1200 körül alapították, 1455-ben tért vissza az Ágoston-rendi regulához. 1555-től vált evangélikussá. Az apátságban jelenleg csak az apátnő lakik, a többi tagja a saját otthonából *fliegende Konvent*ként („mozgó kolostor”) segíti a közösség életét. A wülflinghauseni kolostort 1236-ban az Ágoston-rendi hagyományokon alapították. 1593-tól lett evangélikus. A közösség 2013-tól újjászerveződött, és jelenleg is aktív életet él.

Hányatott sorsa volt a Riechenberg-kolostornak Goslarban. 1117-ben Benedek-rendi kolostorként alapították, 1569-ban lett evangélikus, majd 1794-ben feloszlott. A 19. századtól kezdték el újra kolostorként használni, 1989-től immár teljes mértékben evangélikus, Gecsemáné-kolostor néven várja a szemlélődő imádságra vágyókat. Érdekes helyzete van a fischbecki apátságnak, amely 955-ös alapítása óta folyamatosan működik. Az apátságot jelenleg egy kilenc tagú női tanács vezeti egy apátnő elnöklétével. A tanács tagjai (Stiftsdamen) elvált, özvegy vagy egyedül élő asszonyok, akik világi életük mellett látják el ezt a tisztséget. Igen hasonló a mai helyzete a bassumi kolostornak, amelyet 858-ban alapítottak, majd Benedek-rendi regulát követett, és 1541-től lett evangélikus. A petersbergi apátságot 1124-ben

alapították Ágoston-rendi regula szerint. 1999-től a Krisztus-testvériség Közössége (Communität Christusbruderschaft) alapította újra benne a kolostori hagyományokat. Hányattatott sorsa volt a marienfliessi kolostornak is, amelyet 1231-ben alapítottak, és amelyet hosszabb kihagyások (pl. az NDK évei) után jelenleg egy prior és priorissa vezetésével körülbelül harmincfős közösség népesít be.

A skandináv országokban (beleértve Izlandot is) a reformáció során a kolostorokat szinte kivétel nélkül bezárták. Csak Svédországban maradt meg néhány Ágoston-rendi, ciszterci, dominikánus, ferences, karthauzi, premontrai és Szent Brigitta-rendi kolostor. Ezek azonban nem váltak evangélikussá.

A 19. században alakultak meg a szolgáló evangélikus diakóniai közösségek, a diakonissza anyaházak és a férfiközösségek, mint pl. Kaiserswerth (1836); a brandenburgi johannita rendtartomány (1853); Neuendettelsau (1854); a berlini evangélikus Johannesstift (1858); Rummelsberg (1890); Augsburg (1891) stb. Ezekhez csatlakozott a magyar diakonisszáközösség. A rummelsbergi, a neuendettelsau és más szervezetek ma is próbálkoznak a régi modellek újragondolásával, a diakóniát korszerű megközelítésével (GREGERSEN-LABOSSA 2020).

A Németország számos tartományán kívül Ausztriában és Svájcban is jelen lévő Evangélikus Mihály-testvérközösséget 1931-ben alapították. A közösség centruma a Kirchberg-kolostor. Igen aktív ifjúsági tagozata van. Tagokkal rendelkezik Franciaországban, Izlandon, Lengyelországban és hazánkban is. Szintén evangélikus alapítású, sok tartományra kiterjedő közösség Németországban az 1954-ben alapított Evangélikus-lutheránus Ima-testvérközösség (Evangelisch-Lutherische Gebetsbruderschaft), amelyet talán az oblátusközösség megjelöléssel lehetne a legjobban jellemezni. A Communität Casteller Ring bajor női Benedek-rendi közösséget nem sokkal a második világháború után alapították. 1958-ban fogadta be őket a Bajor Evangélikus Egyház. Schwanbergben van kolostoruk, 1996-tól pedig Erfurtban, Luther korábbi kolostorában is működtetnek egy Ágoston-rendi közösséget. A közösség megalakulásában és lelkiségében Bonhoeffer példája nagy szerepet játszott és játszik. Az 1949-ben alapított bajor, mind férfi, mind női ágat tartalmazó Krisztus-testvériség Közössége (Communität Christusbruderschaft) működteti a már említett petersbergi apátságot. A közösség székhelye Selbitz, de Dél-Afrikában is van fiáléja.

A bencés hagyományokat követő evangélikus Szent Wigbert-kolostort 1967-ben hárman alapították az NDK-ban. A kolostort 1970-ben bezárták, majd Congregatio Canoniorum Sancti Augustini néven fokozatosan újraalapították, amely 1989 után fejeződhetett be véglegesen. Prior vezetésével működik, jelenleg három fogadalmas tagja van. A közösség családos, oblátus férfi és női tagjai évente négyszer találkoznak a kolostorban, és imádságos életet élnek. A kolostor emellett még egy támogatói, baráti kört is fenntart.

Németországban számos ökumenikus jellegű evangélikus közösség is működik. 1921-ben alapították az időszakos

(és nem örök-)fogadalmat megkívánó, ökumenikus harmadrendi humiliátusrendet (Humilietenorden), amely skandináv mintára (high church/Hochkirche) a *sola gratia* elvében és bibliafelfogásában evangélikus, egyház- és szentségfelfogásában azonban katolikus hagyományokat követ. Hasonló felfogású az 1929-ben alapított Magasegyházi Szent János-testvérközösség (Hochkirchliche St.-Johannes-Bruderschaft) és a hatvanas évek végén alapított Magasegyházi Szent Ansgar-apostolátus (Hochkirchlicher Apostolat St. Ansgar) is. 1927-es német alapítású a ferences harmadrend evangélikus ága is. 1947-ben alapította meg Basilea Schlink és Erika Madauss Darmstadtban az Evangélikus Mária-nővérközösséget (Evangelische Marienschwesternschaft/Evangelical Sisterhood of Mary), amelynek mára tizenegy fiáléja van szerte a világon. A közösség férfi ágát a kánaáni franciskánus fivérek alkotják (Kanaan-Franziskusbrüder). Ökumenikus közösség a Szent Mihályról elnevezett Rogate-kolostor Berlinben, amelyet az Ágoston-rendi Francis M. Schaar alapított 2010-ben. A közösség felekezeti különbség nélkül tart istentiszteletet és veszi az úrvacsorát.

Svédországban a Szent Brigitta-rend evangélikus ágát Nathan Söderblom uppsalai érsek támogatásával alapították 1920-ban. A rendnek jelenleg körülbelül kétszáz férfi és női tagja van Svédország mellett Finnországból, Dániából, Angliából és az USA-ból is. Az evangélikus rend jó kapcsolatot ápol az 1935-ben Elisabeth Hasselblad által Svédországban újraalakított katolikus Szent Brigitta-renddel. Ennek az evangélikus Szent Brigitta-rendnek ugyanabban a vadsteini kolostorban van az anyaháza, mint ahol a rend eredeti kolostorát 1346-ban megalapították. (Az eredeti, katolikus rendet 1595-ben IX. Károly svéd király feloszlatta.)

Paulina Mariadotter 1952-ben alapította a szemlélődő és másokat segítő Mária lányai (Mariadöttrarna) közösséget, amelynek Dániában és Finnországban is van fiáléja. A tagjai tisztasági, szegénységi és engedelmességi fogadalmat tesznek és kék habitust viselnek. Göteborgban működik a harmadrendi ferences regulát követő, 1979-ben alapított Klaradal-kolostor apácaközössége. A kolostori életet először 1996-ban Rävlanda városában kezdték el, majd 2007-ben költöztek a jelenlegi monostorba Sjövikben, amelyet 2010-ben szenteltek fel.

Két Benedek-rendi regulát követő evangélikus kolostor is van Svédországban. A salai Östanbäck-férfikolostort 1960-ban négy lundi és uppsalai teológus alapította. A jelenlegi otthonukat 1975-ben szentelték fel. A kolostor gyertyagyárt tart fenn, és egy templom építésére gyűjt adományokat. 1964-ben alapították a Szentlélek nővérei (Helgeandssystem) kolostorát az Uppsala melletti Alsikében. A nővérek oblátusközösséggel is rendelkeznek, és különösen aktívak a menekültek körében végzett diakóniai munkában.

Dániában 1927-ben alapították meg a Teológiai Oratórium (Theologisk Oratorium) férfiközösséget Koppenhágában. Finnországban 1994-ben jött létre az enonkoski monostor. A közösség oblátusközösség, amelynek tagjai

saját lakó- és munkahelyükön szolgálnak. A ferences harmadrendnek is működik finn ága. A rend a porvoói egyezmény szellemében az anglikán egyház része. Norvégiában az Ordo Crucist 1933-ban alapították. Az oblátusközösség férfi és női tagokkal rendelkezik számos más országban is.

Az USA-ban az első lutheránus nem gyülekezeti közösség a Beta Sigma Psi volt, amelyet 1925-ben alapítottak hallgatók számára az Illinois Egyetem campusán. Jelenleg körülbelül háromszáz tagja van, összesen eddig körülbelül hétezeröttszáz tagja volt az USA nyolc államában. Az elnevezésből a Sigma a lényeg, amely a spiritualitásra, a tudományosságra (scholastic) és a közösségteremtésre (social) utal.

1958-ban alakult meg a Benedek-rendi regulát követő Szent Ágoston-ház (St. Augustine House) férfi közössége a Michigan állambeli Oxfordban Arthur Kreinheder vezetésével. A közösség állandó tagjainak száma egy-három fő, de a ház sok ember számára nyújt ima- és elcsendesedési lehetőséget ma is. A Nyugat-virginiai Egyetem lutheránus oblátusközössége 2015-ben alakult. Napi többszöri imádságot és igetanulmányozást végez egy hétlakásos közös épületben, a Lutherhausban, valamint minden évben egyszer elvonulást szervez a St. Augustine House szerzetesi közösségébe. A közösség *postulant*, *novitiae* és *oblata* fokozatokat különböztet meg az elköteleződés szintjében, és a különböző fokozatok közötti átlépésre ünnepélyes keretek között kerül sor az egyetem lutheránus kápolnájában.

A Szentháromság-társaságot (Society of Holy Trinity) 1997-ben alapította meg huszonnyolc férfi és női evangélikus lelkész. 2015-re több mint kétszázötven tagja lett. Az aláíró lelkészek az imaéletüket egyre inkább elmélyítő hűséget vállalnak hivatásukban; példaszerű keresztény életet élnek; kollegiálisak egymáshoz; folyamatosan továbbképzik magukat, és őrzik egyházuk egységét. 2011-ben alakult meg a lutheránus ferences rend. Tagjai legalább egyéves jelölti és legalább ötéves novíciusi időszak után tisztasági, szegénységi és engedelmisségi örökfogadalmat tesznek.

Az Evangélikus Mária-nővérközösség brazil, kanadai, japán, koreai és paraguayi fiáléin, valamint a Krisztus-testvériség Közössége korábban említett dél-afrikai köztársaságbeli fiáléja mellett evangélikus szerzetesi közösség nyomát Európán és az USA-n kívül hosszú keresés után sem találtam. Ez lehet, hogy az interneten lévő leírásuk hiánya csupán, hiszen mára a világ evangélikusságának többsége Afrikában, Ázsiában és Dél-Amerikában él. A fentiekben említett fiálékon kívül csak egyetlen, 1932 és 1952 között működő evangélikus kolostorról olvastam Hong Kongban.

Összefoglalva a fentieket: Legalább tizenhat olyan evangélikus szerzetesi közösség létezik, amelyet az evangélikusság a reformációban örökölt. Az elmúlt kétszáz évben további több mint harminc evangélikus szerzetesrendet alapítottak. Az evangélikus szerzetesi közösségek számos sajátossággal rendelkeznek. Gyakori az ökumenikus megközelítés (például a börszeli apátság és a magasegyházi irányzat számos képviselője, így a humiliásterend, a Szent János-testvérközösség, a

Szent Ansgar-apostolátus és az evangélikus ferences rendek). A tagok általában megújítható fogadalmat tesznek, de előfordul (különösen az utóbbi esetekben) örökfogadalmat is. Fontos a német női rendeknek az a szabálya, hogy özvegy és elvált asszonyok is a tagjaik lehetnek. Számos közösség oblátus- (vagy nagyrészt oblátus-)közösségként működik, amely maximum fenntart egy kolostori elvonulásra alkalmas helyet. Sok helyen családos emberek is lehetnek egyenjogú tagok. A közösségek általános vonása a mély, Krisztus-centrikus spirituális tartalom, de a legtöbb igen sokrétűen segíti a körülötte élők életét is. Számos közösség missziós tevékenységet végez.

Zárszó

A tanítványi közösségek elsődleges helyei a meglévő gyülekezeteink. Semmilyen „szervezeti újítás” nem pótolhatja és nem is „kényszerítheti” a Szentlélek mindennap újból és újból szükséges megújító erejét. Nem mi fogjuk eldönteni, hogy ez a minket naponta megújító erő jelenleg hol van, és a jövőben még hogyan jelentkezhet egyházunkban. Egy kellő nyitottságú magyar evangélikus szerzetesi közösség ahogyan a múltban, úgy jövőben is a mindennapi megújulás egyik közvetítője lehet. Mindezt – természetesen – nem elkülönüléssel, hanem az evangélikus egyházszervezetbe való sokoldalú horizontális és hálózatos „beépüléssel” lehet csak elérni, amelyet a szerzetesi közösségnek magukat elkötelezettek szűkebb közössége mellett a közösséghez életmódjukkal is kötődők, illetve a közösség életében alkalmilag részt vevő szimpatizáns/baráti kör fokozatosan táguló közösségei erősítenek és jelenítenek meg. Urunk teremtő titkainak egyike, hogy elhív-e majd egy közösséget egy ilyen szerveződés létrehozására hazánkban.

Hivatkozott művek

- ÁVILAI SZENT TERÉZ 2011. *A belső várkastély*. Sarutlan Kármelita Nővérek – Jel Kiadó, Budapest.
- CSERMELY Péter 2022. *Az evangélikus szerzetesrendek*. Szakdolgozat. Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapest. <https://linkgroup.hu/docs/Evangélikus-szerzetesrendek-Csermely-Peter-2022.pdf>. (Letöltés: 2022. augusztus 1.)
- GREGERSEN-LABOSSA György 2020. A diakonátus szükségessége és esélyei a Magyarországi Evangélikus Egyházban. *Keresztény Igazság*, 128. sz. 7–13. o.
- Konkordiakönyv. A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai*. Szerk. Reuss András. 1–5. köt. Luther Kiadó, Budapest, 2008–2020.
- LUTHER Márton 2017. *Felelősség az egyházért*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest. (Luther válogatott művei [LVM] 2.)
- D. Luther Márton *egyházszervező iratai*. 3. köt. *A második időszaktól (1521. okt. 8. – 1523. ápr.) való iratok*. Szerk. Masznyik Endre. Wigand, Budapest–Pozsony, 1906. (D. Luther Márton művei [LM] 3.)
- MELANCHTHON, Philip 2014. *Commonplaces (Loci Communes)*. Concordia Publishing House, Saint Louis.

TARTALOM Mécses a te igéd

KOCZOR TAMÁS: *Vastaps nélkül* 361

Tanulmányok

HORVÁTH ORSOLYA: *Hármas valóság szerkezet Luthernél. A lelkészek szolgálatba állítása (1523) című irat alapján* 362

CSERMELY PÉTER: *Az evangélikus szerzetesi közösségek. A tanítványi lét megélésének lehetséges formái az evangélikus egyházban* 368

BLÁZY ÁRPÁD: *Újra az Eucharisztia kezdeteiről – különös tekintettel Jusztinoszra. I. rész* 373

Figyelő

Előadás

ERDÉLYI CSABA: *Kereszténység a börtönviszonyok között. Pasztorációs lehetőségek a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben* 378

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

IFJ. DETRE JÁNOS: *Búcsú Detre János nyugalmazott evangélikus esperestől (1939–2022)* 382

FABINY TAMÁS: *Enyém vagy! Igehirdetés Detre János nyugalmazott evangélikus esperes temetésén (Ézs 43,1)* 384

Az igehirdető műhelye

SÁNTA JÓZSEF: *Szentháromság ünnepe után 19. vasárnap (ApCsel 20,32–35)* 386

RICZINGER JÓZSEF: *Szentháromság ünnepe után 20. vasárnap (2Thessz 2,13–17)* 388

JOÓB MÁTÉ: *Szentháromság ünnepe után 20. (biblia-) vasárnap (ApCsel 7,22–28)* 391

SELMECZINÉ FÜZÉKOVÁ DIANA: *Reformáció ünnepe (Ézs 33,20–22)* 393

ISÓ DOROTTYA: *Az egyházi esztendő utolsó előtti vasárnapját megelőző (ítélet-) vasárnap (Lk 12,54–59)* 396

FÜLLER MIHÁLY: *Az egyházi esztendő utolsó előtti (reménység) vasárnapja (Jn 5,26–30)* 398